

Joaquim Santasusagna, que tan vinculat havia estat a la vida del Centre, ens conta encara una anècdota que ens fa goig de registrar en aquestes planes. En ocasió de la tercera visita per a presidir la Diada de la Llengua Catalana, un cop començada la festa es va presentar el Governador Civil de Tarragona, Sr. Noguer i Comet, com assistent a l'acte, i Mestre Fabra va considerar que l'espontània assistència de l'autoritat exigia que li fos cedida la presidència i així ho va proposar. El Sr. Noguer i Comet, però, es va negar a substituir el Mestre a la Presidència d'un acte que enaltia la llengua que Fabra havia renovellat amb tant d'amor, cosa que Pompeu Fabra no acceptava i pregava novament al Sr. Noguer que volgués presidir, tot anunciant-li que de no presidir-lo ell no el podria presidir ningú. Finalment, el Sr. Noguer va accedir, però amb Fabra al costat seu, com compartint tots dos la presidència. Curiosa anècdota que defineix bé un caire del tarannà de l'il·lustre gramàtic i del senyor Noguer i Comet. Un altre dia potser insistirem sobre la puresa i l'autenticitat d'En Fabra.

Serveixin aquestes petites disquisicions d'història local i casolana per a fer ressortir més els lligams de la Ciutat i d'aquesta Casa amb tot allò que ha significat sempre alguna elevació i un sentiment pairal de debò. I siguin també un testimoni més de recordança i afecte per al Seny Ordenador de la Nostra Parla.

Homenatge a Pompeu Fabra

Puix que és un lloable costum d'homenatjar els grans homes en ocasió del centenari de la seva naixença, l'homenatge a Pompeu Fabra és justificadíssim i és penyora del sentiment d'un poble que s'adona de la magnitud de l'obra realitzada en bé de tots: en el cas del nostre homenatjat la normalització d'allò que, vulguem o no, conscientment o subconscientment, fa vibrar el nostre esperit: la pròpia parla.

Si aquesta parla és minimitzada per causa d'anarquia gramatical i per empobriment del lèxic sota la influència d'una altra més poderosa, la persona que se'n serveix és també minimitzada en si mateixa i als ulls dels altres. Pompeu Fabra, amb les Normes, sabé redimir-la d'aquesta minva de personalitat: bé mereix, doncs, que li'n sapiquem grat!

Però jo voldria demanar que aquest homenatge no fos d'un dia ni d'un any sol, sinó que perdurés en l'ànim de tots la responsabilitat que tenim de no malmetre una tasca tan important.

La normalització d'una llengua ha d'ésser acceptada per tots el qui se'n serveixen, i cal demostrar l'agraïment continuat al qui va fer-nos aquesta gran mercè. Com? Parlant-la bé, escrivint-la bé, *ensenyant-la* bé.

Ara que sembla molt probable una més gran expansió de l'ensenyament del català i en català, cal que les persones que s'encarregaran d'aquest ensenyament es responsabilitzin i es preparin; no basta de tenir bona voluntat ni de seguir el corrent, sinó que cal estar en condicions. I la pròpia llengua, com totes, per a ensenyar-la cal haver-la apresada; ara bé, essent la nostra, serà més fàcil. Fóra una llàstima que per descurança o perquè «no cal mirar tan prim» es malbaratés l'obra del Mestre.

Hem d'ésser exigents. Ho hem estat els pocs que, durant els anys adversos, gràcies a la nostra exigència —em refereixo als Professors de Català amb títol signat per Pompeu Fabra; ell era també el qui presidia el tribunal d'examen— hem mantingut viva la flama i l'hem transmesa a les minories que, sentint la mateixa inquietud nostra, han estat els nostres deixebles.

Possiblement sense *l'absència* de Mestre Fabra la llengua hauria anat evolucionant, lentament, com totes; però ja que no fou així, mentre no es reemprenguessin les circumstàncies normals, calia una fe absoluta en la tasca del Mestre tal com ell ens la va deixar; i si ara comença potser

aquella evolució, només els filòlegs tenen la paraula.

Hem parlat d'evolució, no de rectificació. La tasca fou ja, en els primers moments, perfecta i admirable. El «per què?» de moltes persones, que mai no s'han fet una pregunta semblant a propòsit d'una altra llengua que parlen i escriuen correctament, és, si més no, improcedent. La fixació de l'ortografia primer, de les restants parts de la gramàtica després, no ha estat mai feta d'una manera arbitrària per part de Pompeu Fabra i els seus col·laboradors, sinó basada en estudis profunds i deguda a una dedicació devota a l'obra empresa.

Pompeu Fabra era massa intel·ligent per a imposar-se i la seva elegància espiritual també li ho impedia: suggeria, en molts casos, i com que els seus suggeriments eren tan bons, foren acceptats ja d'antuvi per una «élite», després d'uns quants anys, majoritàriament.

Recordo un detall del meu examen:

POMPEU FABRA: —Com és el participi passat del verb *saber*?

Jo: Es *sabut*.

POMPEU FABRA: —Però els de Reus diu *sapigut*...

¿Volia dir que podien ésser emprats tots dos? ¿O que dubtava? No; volia dir que ell havia estudiat les formes dialectals, les prenia en consideració, però per uns motius que no eren vans ni capriciosos, havia fet constar a la Gramàtica i al Diccionari —que els seus seguidors incondicionals anomenàvem «la Bíblia»— únicament la forma *sabut*. I per a mi, des d'aleshores va desaparèixer almenys del meu llenguatge escrit, el mot *sapigut*. Es un exemple; vam intentar de fer desaparèixer igualment tot el que no era inclòs a les Normes i tots els mots tinguts per barbarismes. Per allà als anys 30-35 la lluita contra el «bueno» va ésser gairebé una victòria!!

* * *

Persones autoritzades per la seva competència en la matèria analitzaran i divulgaran l'obra admirable de Pompeu Fabra. Siguin aquestes paraules meves només el record emocionat i agraït al Mestre, perquè li dec el goig més gran de la meua vida professional: el d'ésser Professora de Català regint-me per unes Normes intel·ligents que han fet de la nostra llengua un instrument apte de cultura.

TERESA MIQUEL PÀMIES

Un recordatori de l'obra de Mestre Fabra

per A. Bladé i Desumvila

L'obra de Pompeu Fabra és ingent per ella mateixa, però en funció dels seus resultats (culturals, socials, ideològics, pràctics, etc.), és d'una magnitud incomparable, única, si volem tenir en compte el que ha significat en el passat i significarà mentre visqui la nostra llengua.

L'enyorat Rovira i Virgili va dir que ésser gramàtic era, per a Pompeu Fabra, «la forma de ser patriota»; i Carles Riba li atorga el títol immarcescible, ara i sempre, de «President de la Llengua Catalana».

L'obra de Pompeu Fabra és el fruit d'una vocació en el fons de la qual —ultra els factors tainians (la nissaga, l'època, l'ambient)— hi ha com una predeterminació. Ell devia intuir-la ja que, tot just sortit de la noiesa, comença a esborrar el seu primer treball vocacional, aquell «EN-SAYO DE GRAMATICA DE CATALAN MODERNO», publicat l'any 1891, quan l'aleshores estudiant a l'Escola d'Enginyers Industrials de Bar-

celona dirigia la campanya de reforma ortogràfica iniciada per «L'Avenc», del qual ja era un dels capdavaners al costat de Massó i Torrents i Joaquim Casas-Carbó, més granats que ell.

Acabada la carrera d'enginyer (1891), Fabra no troba feina professional a Catalunya i, per no abandonar-la, funda amb el seu gran amic Puig i Cadafalch, una Acadèmia preparatòria a la ronda de la Universitat. Aprofita els moments de lleure per continuar els seus estudis lingüístics, fer excursions (de les quals treu goig i profit, i per traduir, en col·laboració amb Casas-Carbó, «La Intrusa», de Maeterlinck i «Espectres», d'Ibsen, dues obres dramàtiques que seran representades a les famoses «Festes Modernistes» que tenen lloc a Sitges, a les acaballes del segle.

El 1896, escriu una «CONTRIBUCIO A LA GRAMATICA CATALANA» que serà publicada dos anys després.

El 1902, ja casat (amb Dolors Mestre i Cli-